

Suç ve Yükleme -İnanç İle İlişkisi Üzerine Bir İnceleme-

Yazar

Dr. Mualla Yıldız

ISBN: 978-605-2233-81-8

1. Baskı

Mart, 2020 / Ankara

Grafiker®

Yayınları

Yayın No: 347

Web: grafikeryayin.com

**Kapak, Sayfa Tasarımı,
Baskı ve Cilt**

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

1. Cadde 1396. Sokak No: 6

06520 (Oğuzlar Mahallesi)

Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

Kitabın hukuksal ve bilimsel sorumluluğu yazarına aittir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
GİRİŞ.....	11
1. YÜKLEMENİN KÖKENİ.....	13
1.1. Felsefe’de Yüklemeyle İlişkin Açıklamalar.....	15
1.2. Psikoloji’de Yüklemenin Ortaya Çıkışı.....	18
1.3. Yükleme Kuramının Gelişim Süreci.....	22
2. YÜKLEMESİNE İLİŞKİN GELİŞTİRİLEN KURAMLAR.....	27
2.1. Heider ve Sağduyu Psikolojisi.....	27
2.2. Jones ve Davis’in Uyuşan Çıkarımlar Kuramı.....	34
2.3. Kelley ve Birlikte Değişim Kuramı.....	35
2.4. Rotter ve Kontrol Odağı Kuramı.....	37
2.5. Weiner ve Sorumluluk Yükleme Kuramı.....	39
2.6. Seligman ve Üç Boyutlu Yükleme Modeli.....	42
2.7. Bem ve Kendine Yükleme Yapma Süreci.....	44
3. YÜKLEMESİNE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR.....	47
3.1. Temel Yükleme Hatası.....	47
3.2. Aktör(Fail)- Gözlemci Tutarsızlığı.....	50
3.3. Uyarılmanın Yanlış Nedene Yüklenmesi.....	52
3.4. Kendini Doğrulayan Kehanet.....	54
3.5. Kendini Sabote Etme.....	57
3.6. Kendine Hizmet Eden Önyargı.....	60
3.7. Yükleme Belirsizliği.....	62

4. İNANCA İLİŞKİN YÜKLEMELER.....	63
4.1. Tanrı'ya Yönelik Yüklemeler.....	64
4.1.1. Tanrı'nın Güvenilir Oluşu.....	66
4.1.2. Tanrı'ya İmtihan Etme Rolünün Yüklenmesi.....	71
4.1.3. Tanrı'ya İnsanın Davranışlarının Belirleyicisi Rolünün Yüklenmesi: Kader.....	74
4.2. Doğaüstü Güçlere Yükleme.....	85
4.2.1. Kıskançlıktan Kaynaklanan Kötü Bakış: Nazar.....	89
5. GÜNLÜK HAYATIMIZDA YAPTIĞIMIZ YÜKLEMELER.....	99
5.1. Suçun Nedenine İlişkin Yüklemeler.....	101
5.2. Suça Nedenine İlişkin Kuramcıların Yüklemeleri.....	102
5.3. Suçun Nedenine İlişkin Toplumun Yüklemeleri.....	106
5.4. Suçun Nedenine İlişkin Suça Sürüklenenlerin Yüklemeleri.....	118
6. YÖNTEM.....	135
6.1. Araştırmanın Modeli.....	135
6.2. Evren ve Örneklem.....	135
6.3. Sayıltı.....	135
6.4. Araştırma Soruları.....	136
6.5. Sınırlılıklar.....	136
6.6. Veri Toplama Araçları.....	136
6.6.1. Kişisel Bilgi Formu.....	137
6.6.2. Suça İlişkin Nedensel Yüklemeler Ölçeğinin Oluşturulması.....	137
6.6.3. Suça İlişkin Nedensel Yüklemeler Ölçeğinin Geçerliliğine İlişkin Çalışmalar.....	139
6.6.4. Tanrı İmgesi Ölçeği.....	146

7. BULGULAR.....	151
7.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	151
7.2. Suça ilişkin Yükleme Tarzları İlişkin Bulgular.....	156
7.3. Tanrı'ya Güvene İlişkin Bulgular.....	163
7.4. Tanrıya Güven Düzeyleri İle Suçun Kaynağına İlişkin İnançların İlişkisi.....	164
8. TARTIŞMA.....	169
9. SONUÇ.....	183
10. KAYNAKÇA.....	187
EK 1.....	208
EK 2.....	209
EK 3.....	210
EK 4.....	212

TABLolar LİSTESİ

<i>Tablo 1: Heider'in Sorumluluk Yükleme İlişkin Aşamaları.....</i>	32
<i>Tablo 2: Nedensel Yükleme Ölçek Çalışması İlk Uygulama Formu.....</i>	138
<i>Tablo 3: KMO ve Bartlett Örneklemin Uygunluğu Ölçümü.....</i>	139
<i>Tablo 4: Suça Sürüklenenler İçin Nedensel Yükleme Ölçeği Faktör ve Madde Analizi Sonuçları.....</i>	141
<i>Tablo 5: Madde Faktör Yüklerinin Belirlenmesi İçin Yapılan Temel Bileşenler Analizi.....</i>	143
<i>Tablo 6: Suça ilişkin Nedensel Yükleme Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....</i>	144
<i>Tablo 7: Tanrı İmgesi Ölçeği Faktör ve Madde Analizi Sonuçları.....</i>	147

Tablo 8:	Tanrı İmgesi Ölçeği Madde Faktör Yük Değerlerini Gösteren Döndürülmüş Bileşenler Matrisi.....	147
Tablo 9:	Tanrı İmgesi Ölçeğine İlişkin Maddelerin Ortalama, Standart Sapma ve Cronbach's Alpha Değerleri	148
Tablo 10:	Araştırmada Kullanılan Ölçeklerden Katılımcıların Aldıkları Minimum, Maksimum, Ortalama, Standart Hata ve Standart Sapma Puanları.....	150
Tablo 11:	Katılımcıların Annelerinin Okur-Yazar Olma Durumuna İlişkin Dağılım.....	151
Tablo 12:	Katılımcıların Anne Babasının Evli ve Birarada Yaşama Durumuna İlişkin Dağılım	152
Tablo 13:	Katılımcıların Ceza İnfaz Kurumunda Yakın Arkadaşı Bulunma Durumuna İlişkin Dağılım	152
Tablo 14:	Katılımcıların Yaşlarının Sayısal Olarak Dağılımı..	153
Tablo 15:	Katılımcıların Ceza İnfaz Kurumuna Gelmeden Önce En Son Devam Ettiği Sınıfın Sayısal Olarak Dağılımı	153
Tablo 16:	Katılımcıların Ceza İnfaz Kurumunda Buldukları Süreye İlişkin Dağılım.....	154
Tablo 17:	Katılımcıların Ceza İnfaz Kurumuna Gelmeden Önce Bağımlılık Yapan Madde Kullanıp Kullanmamalarına İlişkin Dağılım	154
Tablo 18:	Katılımcıların Ceza İnfaz Kurumuna Gelmeden Önce Evden Kaçma Deneyiminin olup olmamasına Durumuna İlişkin Dağılım.....	155
Tablo 19:	Katılımcıların Tekrarlı Suça Karışıp Karışmamalarına İlişkin Dağılım	155
Tablo 20:	Kurumda Bulunma Nedeni Olarak Kader Olduğuna İnanmaya İlişkin Dağılım	156
Tablo 21:	Suçla İlişkin İçeride Dönük Yüklemelerden Alınan Puanların Kurumda Bulunma Nedeni Olarak Kader Olduğuna İnanma Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları.....	156

Tablo 22: Suça Sürüklenme Nedenini İlahi İmtihan Olarak Görmeye İlişkin Dağılım.....	157
Tablo 23: İçer Dönük Yüklemelerden Alınan Puanların Kurumda Bulunma Nedeni Olarak İmtihan Olunduğuna İnanma Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları.....	157
Tablo 24: Cezaevinde Bulunma Nedenini Tanrı'nın Koruması Olarak Görmeye İlişkin Dağılım.....	158
Tablo 25: İçer Dönük Yüklemelerden Alınan Puanların Kurumda Bulunma Nedeni Olarak Tanrı'nın Koruması Olunduğuna İnanma Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları.....	158
Tablo 26: Kurumda Bulunma Nedeni Olarak Nazar Değmesini Görmeye İlişkin Dağılım.....	159
Tablo 27: İçer Dönük Yüklemelerden Alınan Puanların Kurumda Bulunma Nedeni Olarak Nazar Değmesi Olunduğuna İnanma Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları.....	159
Tablo 28: Dışer Dönük Yüklemelerden Alınan Puanların Kurumda Bulunma Nedeninin Kader Olduğuna İnanma Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları.....	160
Tablo 29: Dışer Dönük Yüklemelerden Alınan Puanların Kurumda Bulunma Nedeni Olarak İmtihan Olunduğuna İnanma Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları.....	161
Tablo 30: Dışer Dönük Yüklemelerden Alınan Puanların Kurumda Bulunma Nedeni Olarak Tanrı'nın Koruması Olunduğuna İnanma Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları.....	161
Tablo 31: Dışer Dönük Yüklemelerden Alınan Puanların Kurumda Bulunma Nedeni Olarak Nazar Değmesi Olunduğuna İnanma Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları.....	162

<i>Tablo 32: Tanrıya Güven Ölçeğinden Alınan Puanlarla İçe Dönük Yüklemeler Alt Ölçeğinden Alınan Puanların Arasındaki İlişkiyi Gösteren Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analiz Sonuçları</i>	163
<i>Tablo 33: Tanrı'ya Güven Ölçeğinden Alınan Puanlarla Dışa Dönük Yüklemeler Alt Ölçeğinden Alınan Puanların Arasındaki İlişkiyi Gösteren Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analiz Sonuçları</i>	164
<i>Tablo 34: Tanrı'ya Güvenden Alınan Puanların Kurumda Bulunma Nedeni Olarak Kader Olduğuna İnanma Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları</i>	164
<i>Tablo 35: Tanrı'ya Güvenden Alınan Puanların İntihan Olduğuna İnanma Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları</i>	165
<i>Tablo 36: Tanrı'ya Güvenden Alınan Puanların Kurumda Bulunma Nedeni Olarak Tanrı'nın Koruması Olunduğuna İnanma Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları</i>	165
<i>Tablo 37: Tanrı'ya Güvenden Alınan Puanların Kurumda Bulunma Nedeni Olarak Nazar Değmesi Sonucu Olduğuna İnanma Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları</i>	166
<i>Tablo 38: Suça İlişkin Nedensel Yüklemeler Modeline İlişkin Uyum İndeksi Değerleri</i>	168

ŞEKİLLER TABLOSU

<i>Şekil 1: Ölçek Boyutlarını Gösteren Yamaç Birikinti Grafiği</i> ..	140
<i>Şekil 2: Suça İlişkin Nedensellik Yüklemeler Ölçeği Ölçme Yol (Path) Modeli</i>	145
<i>Şekil 3: Suça İlişkin Yüklemeler Yol Modeli</i>	167

ÖNSÖZ

İnsanlar olarak yeryüzündeki yaşam deneyimimiz bazen çok keyif verici, bazen çok hüznün verici olabilmektedir. Hatta aynı yaşam deneyimi birimize çok keyif ve rahatlatma verirken, diğerine hüznün veya kaygı verebilir. Aslında aynı yaşam deneyiminin bize farklı duygular yaşatmasının nedeni genellikle olayın kendisi değildir. Bizim geçmiş yaşantılarımız, beklentilerimiz, yaşadığımız olayla ilgili bilgimiz, inancımız ve olaylara yüklediğimiz anlam bize bu duyguları yaşatır. Çünkü çocukluğumuzdan itibaren yaşadığımız deneyimlerin bize sağladığı lensler, yaşamı renkli ya da soluk hale getirir.

Bu çalışma ceza-infaz kurumunda bulunan ergenlerin kurumda bulunma nedeni olarak yaptıkları açıklamalar kullanılarak hazırlanmıştır. Kapalı bir yerde bulunmak, temelde çok sınırlayıcı ve sıkıcı bir durum olsa da, ergenlerin kurumda bulunmalarına ilişkin birbirinden çok farklı yüklemeleri vardır. Bu çalışma, benzer tecrübeleri yaşayan ergenlerin deneyimlerine yükledikleri farklı anlamların aydınlatılması için hazırlanmıştır.

Bu süreçte çalışmaya katkı sağlayan hocam Prof. Dr. Öznur Özdoğan'a, Hâkim Daire başkanı Dr. Vehbi Kadri Kamer'e, uzmanlar Habil Kanoğlu ve Elçin Çakar Tezioğlu'na, ceza infaz kurumu müdürlerinden Mehmet Aydın ve Necmi Acun'a, vaiz İbrahim Karanfil'e, infaz koruma memurlarından İsa Bey'e, süreçte hiç desteğini esirgemeyen aileme ve Mehmet Şamlıoğlu'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Dr. Mualla Yıldız
Ankara, 2020